

Подобную мысль изложил А. Рогожин в статье под заголовком “Игра в бирюльки”. Именно так он называл действия пораженцев, стремившихся создать свой Интернационал, в то время когда тысячи русских, английских, французских рабочих гибли на полях войны. Восстановление Интернационала, резюмировал автор, возможно только тогда, когда будет окончательно уничтожена “вечная угроза войны и непрекращающихся вооружений, т.е. прусский милитаризм”[30].

“Призыв” выходил до весны 1917 г. Все это время его сотрудники продолжали освещать события с революционно-патриотических позиций. Параллельно с этим, они вели непрекращающуюся полемику с интернационалистами, для которых термин “призывцы” стал нарицательным для обозначения наиболее одиозных оборонцев из социалистического лагеря.

Итак, в годы Первой мировой войны заграничная пресса социалистов-революционеров развивалась по трем направлениям, соответствовавшим течениям, сложившимся в ПСР - интернационалистскому, оборонческому и центристскому. И хотя, по сравнению с социал-демократами, расхождения между эсеровскими фракциями были не такими глубокими, им было нельзя отказать в напористости в деле пропаганды своих взглядов на страницах периодической печати. С определенными оговорками к интернационалистскому направлению можно отнести газету “Мысль”, редактируемую В.М. Черновым и М.А. Натансоном. От зарубежной периодики аналогичного направления, она отличалась более широким спектром мнений, высказываемых ее авторами. По своей идейной направленности публикации в газете колебались от интернационалистских до центристских. Такие же особенности были характерны и для других изданий парижской группы эсеров-интернационалистов.

Источники и литература

1. Мысль. - 1914. - 15 ноября.
2. Мысль. - 1914. - 16 ноября.
3. Мысль. - 1914. - 22 ноября.
4. Мысль. - 1914. - 22 декабря.
5. Мысль. - 1914. - 13 декабря.
6. Мысль. - 1914. - 27 декабря.
7. Мысль. - 1914. - 26 февраля.
8. Мысль. - 1915. - 13 марта.
9. Спиридович А.И. Партия социалистов-революционеров и ее предшественники (1886-1916). - Пг., 1918. - С. 53.
10. Мезьер А.В. Словарный указатель по книговедению. - Т. 1. - М.-Л., 1931. - Стб. 929.
11. Отклики Жизни. - 1916. - 12 марта.
11. См.: Политические партии России: Конец XIX – первая треть XX века. Энциклопедия. - М., 1996. - С. 384.
13. Отклики Жизни. - 1916. - 21 мая.
14. Отклики Жизни. - 1917. - 6 марта.
15. Колесниченко Д.А. В.М.Чернов //На рубеже веков: исторические портреты. - М., 1991. - С. 328.
16. За рубежом. - 1915. - 22 марта.
17. Там же.
18. Там же.
19. Там же.
20. Новости. - 1915. -1 апреля.
21. За рубежом. - 1915. -1 июня.
22. За рубежом. - 1915. - 3 августа.
23. Новости. - 1915. - 14 мая.
24. Новости. - 1915. - 13 апреля.
25. Новости. - 1915. - 14 мая.
26. Призыв. - 1915. - 27 декабря.
27. Призыв. - 1915. - 17 октября.
28. Призыв. - 1915. - 9 октября.
29. Призыв. - 1916. -15 января.
30. Там же.

Снігирьова Л.М.

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ЗНАЧЕННЯ “КАРТИНА СВІТУ”

“Світ постає для людини таким, яким вона в міру свого розвитку пізнає його і освоює. Картина світу це те, що йде передусім від людини, плід її сприйняття, фантазій, мисленневих процесів і перетворювальної діяльності. Всесвіт як всеохопний світ є для людини всеосязним предметом пізнання.” [1, с. 51]

„Картина світу” об’єднує знання наукові, донаукові, побутові, фантазії, вигадки, міфологічні, казкові компоненти, марновірства, забобони. Тому можливо слід розрізняти „побутову картину світу”, „донаукову картину світу”, „загальнонаукову картину світу”. Але „загальнонаукова картина світу”, в свою чергу, неоднорідна, бо синтезує знання кожної науки. В спеціальних картинах світу міститься бачення основних системних характеристик предмета дослідження кожної науки.

Термін “картина світу” був уведений до наукового обігу у фізиці наприкінці XIX – початку XX століття. “Фізична картина світу” розглядається як “сукупність внутрішніх образів зовнішніх предметів, з яких ло-

гічним шляхом можна отримати знання про властивості та поведінку предметів” або “образ довкілля, що формується фізичною наукою та відбиває реальні закономірності природи.” [2, с.156] Сам термін “картина світу”, на думку М.Планка, стали вживати тільки через пересторогу. Одним з перших, хто став впроваджувати термін “фізична картина світу”, був Г.Герц. Образ фізичної картини світу, що створювалися вченим, ув’язувалися з законами людського мислення і реальними відношеннями зовнішніх речей. Характеристиками образу виступали: можливість його, правильність і доцільність. Образне вживання терміна “картина світу” знаходимо у М.Планка і у А.Ейнштейна. [3, с. 5] З часом поняття “картина світу” в науці стало означати специфічну концептуальну структуру, що формується за допомогою наукових методів і понять. Термін “картина світу” набув поширення у всіх галузях знання як складова частина висловів “картина тваринного світу”, “картина біологічної природи”, “хімічна картина світу”, “картина психологічного життя людини”, “мовна картина світу” та інші. За Соколовською Ж.П. „наукова картина світу” – “це пізнання світу, його аналіз, пояснення, конкретні знання про предмети, явища, процеси...відображення об’єктивної реальності, цілісне і систематизоване уявлення про оточуючу нас дійсність на кожному окремому етапі розвитку наукового пізнання; це носій історично певного типу практики”. [4, с. 7] Наукова теорія будується на філософсько-світоглядних принципах і відображає певне бачення світу. Аналіз будь-яких явищ утворюється на основі сукупності досліджень науки і культури, воно має цілісне значення. Крім цього наші наукові знання виходять із конкретно-наукової практики, тому воно і є дійсним відображенням дійсності.

Поряд з концептуальною “картиною світу” існує мовна “картина світу”, у сучасному мовознавстві вони розрізняються за таким принципом : у концептуальній (науковій) значення поєднуються у єдину систему поглядів, колективну філософію всіх носіїв мови. “Інваріантна картина світу, що визначається принципом віддзеркалення і лежить в її основі, безумовно, однакова для всіх і не залежить від того, носієм якої мови є людина” [5, с. 273]; у мовній (наївній) значення виражаються у значеннях слів, притаманних певній мові. Відображені у мові наївні уявлення теж складні й цікаві, у багатьох випадках, як і наукові. Жайворонок В. зазначав “... концептуальна картина світу – це не лише система понять про сукупність реалій довкілля, але й система смислів, що втілюються у цій реалії через слово-знак і слово-концепт. Мовна ж картина світу – це мозаїкоподібна польова система взаємопов’язаних мовних одиниць, що відбиває об’єктивний стан речей довкілля і внутрішнього світу людини, тобто загалом картину світу як таку”. [1, с. 53]

„Мовна картина світу” сприймається як „загальна картина світу” - сукупність всього мовного змісту, поступово еволюціонує у часі, це оточуючий людину світ, який віддзеркалюється у мові; і як сукупність специфічних особливостей семантики певної мови, внутрішньої форми „мовної картини світу”.

Про мовне світосприймання писав ще В.Гумбольдт: “різні мови – це не різні позначення того самого предмету; це різне бачення і відображення його” і далі: “Всяка мова, позначаючи окремі предмети, насправді творить: вона формує для народу, який є її носієм, картину світу”. [6] А.Вайсгербер пов’язував картину світу з мовним образом світу, він використовує метафору – образ зоряного неба “...об’єктивно даний миттєвий зріз з картини світу людини складається із великої кількості окремих явищ, що він не в змозі охопити кожне з них; лише найбільш видатні зірки отримують найменування. Щоб духовно оволодіти всім останнім, людина повинна деяким чином впорядкувати це багатство. Так, з давнього часу зірки на зоряній карті неба об’єднуються у групи. Окремі зірки на цій карті тримаються друг за друга тільки завдяки деколи здійсненій і закріпленій у мові класифікації, за допомогою якої впорядковане нічне небо. З об’єктивним положенням і дійсними взаємовідношеннями на небі ця картина не має нічого спільного... у різних народів ця класифікація зоряного неба здійснювалася різним образом”. [7, с. 10] Е.Сепір та Б.Уорф стверджують, що структура мови впливає на спосіб мислення і поведінку. Через це носії мови схильні сприймати дійсність по-різному, залежно від семантичних категорій, закладених у мовному коді. [8, с.100] Думка перегукується з твердженням про те, що “властивий мові спосіб коцептуалізації дійсності частково універсальний, частково національно специфічний, тому носії різних мов можуть бачити світ дещо по-різному, крізь призму своїх мов”. [9, с.39] Таке твердження знайшло широке визнання серед дослідників. Бачення специфіки мовної картини світу у тому, що вона частково універсальна, і частково специфічна у багатьох дослідників.

Лінгвісти багатьох країн світу займалися і займаються проблемами “картини світу”: Ф.де Соссюр, І.О. Бодуену де Куртене, “американські Лакоф, Філмор, Лангакер; французькі Ростьє, Клейбер. Серед слов’янських найсильнішою є Люблінська школа, представниками якої є Р.Токарський, С. Бартмінський, А. Пайдзінська, Т. Радзівська та ін. В Україні деякими аспектами мовної картини світу займаються Ж. Соколовська, Т. Жаботинська, Ф. Бацевич та інші.” [10, с. 34] До українських мовознавців можна додати О.О. Потебню, М.П. Кочергану, Жайворонку В.В. Фабіан М.П. та ін. З російських мовознавців можна виділити таких: Ю. Апресян, Г. Брутян, Ю. Караулов, В. Морковкін, Н. Сукаленко, О. Яковлева, Уфимцева О. Стернін І. Шмельов Д. Ломтев Т. та інші. У баченні кожного є своя специфіка картини світу, характерне своє бачення. Та єдиної думки про методи вивчення цілісної картини світу поки ще нема.

Компонентна та мовна пов’язані між собою, та кожна має свої особливості. Обидві ці моделі “...являють собою спосіб існування лексики у свідомості носія”. [11, с. 273-274] і допомагають у відтворенні цілісної картини світу. У концептуальній картині світу можна виділити фрагменти, які відображають буденну свідомість і наукову. Ці фрагменти відрізняються обсягом інформації. У мові таке протиставлення проявляється у значеннях слів. Через слова мовці намагаються пізнати реальний світ, зрозуміти охудожену дійсність. Ю. Апресян зазначає, що картина світу включає наївну (або мовну) і наукову модель , наївна картина світу “відображає матеріальний і духовний досвід народу”. [12, с. 57] Цієї точки зору дотримується і Т.Нікітіна [13,С.70], яка виділяє наукову і буденну (життєву) картини світу, вважаючи їх різновидами концептуальної моделі світу. Н.Сукаленко також підкреслює наявність у мові буденної (або наївної) картини світу, яка є

“продуктом тривалого історичного розвитку і об’єктом міжпоколінної передачі досвіду”. [14, с. 6] Більшість дослідників трактують термін “картина світу” як опис побудови світу і вираження реальної структури природних явищ.

“Картина світу” і “модель світу” є вираженням реальної структури природних явищ. Інакше кажучи, “картина світу” – це модель реального (референтного) існуючого універсалу, який формується на мисленнєвому (понятійному, концептуальному) рівні та відображається в мовному (вербальному) просторі людського досвіду. Поняття мовної картини світу включає дві пов’язані між собою, але різні ідеї: 1) що наукова картина світу відрізняється від мовної і 2) що кожна мова “має” свою картину світу, яка відрізняється від інших мов. Насамперед – це загальна, інтегральна “картина світу”, сукупність всього мовного змісту, відносно постійна та повільно еволюціонізуюча у часі. Реконструкція мовної картини світу складає одну із важливіших задач сучасної лінгвістичної семантики. Дослідження мовної картини світу ведеться в двох напрямках, у зв’язку з названими двома складовими цього поняття. З однієї сторони, на основі системного семантичного аналізу лексики певної мови робиться реконструкція цілісної системи уявлень, яка відображена в даній мові. З іншого боку, досліджуються окремі характерні для даної мови концепти, яким притаманні дві властивості: вони є “ключовими” для даної культури (в тому розумінні, що дають “ключ” до його розуміння) і одночасно відповідні слова погано перекладаються на інші мови, або перекладний еквівалент зовсім відсутній. Для усвідомлення складності відношень, які охоплюють поняття “мовна картина світу”, необхідно вивчити його лінгвістичний зміст, елементи, частини з яких складається мовна картина світу, що є для неї будівним матеріалом. Тому, у зв’язку з цим у лінгвістиці для вирішення питання треба використовувати “мовна модель світу”. Хоча поняття “мовна картина світу” й “мовна модель світу” співвідносні. Мовна модель світу - це частина мовної картини світу.

Джерела та література

1. Жайворонок В.В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення. Ж. Культура народів Причорномор’я ТНУ №32, 2002
2. Штерн І.Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник.– К.: Артк, 1998
3. Планк М. Избранные труды.– М.: Наука, 1975.– 788с. Эйнштейн А. Влияние Максвелла на развитие представления о физической реальности// Собрание научных трудов.– М.,1967. Т. 2,4
4. Соколовская Ж.П. “Картина Мира”. Системность. Моделирование и лексическая семантика. – Сімферополь: Крымское учебно-педагогическое государственное издательство, 1999. 176с.
5. Караулов Б.Н. Общая и русская идеография. – М.: Наука, 1976.
6. Гумбольдт В. фон. Избр. тр. по языкознанию.– М.: Наука, 1984, 396с.
7. Цитується за Соколовською Ж.П. “Картина мира”. Системность. Моделирование и лексическая семантика...
8. Gramsch C. Language and Culture. – Oxford : Oxford University Press,1998. P.13. Подається за статтею Науменко Л.П. Концепт BUSINESS у англійській картині світу. Ж. Культура народів Причорномор’я №32, 2002
9. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания // Вопросы языкознания.– 1995.– №1
10. Дем’яненко Н.Б. Фразеологічні одиниці на позначення ментальної діяльності людини як відображення мовної картини світу (на матеріалі польської мови) ж. Культура народів Причорномор’я №32, 2002
11. Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография. – М.: Наука, 1976.– 335с. –
12. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания // вопросы языкознания.– 1995.– №1.– 37–67с.
13. Никитина Т.Г. К вопросу о классификационной схеме фразеологического идеографического словаря // Вопросы языкознания.– 1995.– №2.– 69–81.
14. Сукаленко Н.И. Отражение обыденного сознания в образной языковой картине мира.– К.: Наукова думка,1992.– 160с.

Соломко С.В.

ЛЕКСИКОГРАФІЯ У ГАЛИЧИНІ В II ПОЛ. XIX СТОЛІТТЯ

(загальний огляд)

Мета цієї статті – показати загальний огляд лексикографічної роботи вчених Галичини II пол.. XIX ст.: створення тлумачних, перекладних та термінологічних словників.

Початок XIX ст. характеризується появою значної кількості граматик та словників української мови, які з’являються на західноукраїнських землях.

Початок XIX ст. характеризується появою значної кількості граматик та словників української мови, які з’являються на західноукраїнських землях.

В цей час у Галичині створилися сприятливіші умови для друкування різних праць українською мовою, ніж у Східній Україні. У II половині XIX ст. розгортається боротьба за розвиток української літературної мови на народній національній мовній основі. Розвиток української літературної мови, потреба лексично її